

Vedecká diskusia venovaná etnickým stereotypom v stredo- európskych literatúrach

Lenka Tkáč-Zabáková (Nitra)

Priestory neďaleko klasicistického kaštieľa, ktorý je pýchou obce Topoľčianky, využili členovia Špičkového tímu Stredo-*európske medziliterárne vzťahy z Ústavu stredo-*európskych jazykov a kultúr a Ústavu maďarskej jazykovedy a literárnej vedy Fakulty stredo-*európskych štúdií Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre na medzinárodné stretnutie odborníkov v oblasti literárnej vedy a teórie literatúry. Spolu so svojimi kolegami a hosťami diskutovali o problematike etnických stereotypov, vyskytujúcich sa v stredo-*európskom literárnom kontexte.****

Otázku pôvodu, vzniku, no predovšetkým šírenia stereotypných obrazov je možné analyzovať aj z pohľadu literárnej vedy. Literatúra sa v našom kultúrnom priestore stala prostriedkom šírenia zaužívaných predstáv nielen o iných národoch, ale aj o tom vlastnom. Ako uviedol Miloš Zelenka vo svojej úvodnej prednáške, medzi základné špecifiká kultúrneho a geografického priestoru strednej Európy patrí predovšetkým multietnicita umocnená faktorom jazyka. Vzťah vzájomne determinovaných súvislostí, založených na prirodzenom kontakte slovan-sko-neslovan-ských národov a ich kultúr v tomto priestore, bol už pre F. Wollmana či D. Ďurišina vhodným predmetom záujmu komparatistického výskumu literatúr. V tejto súvislosti načrtnol M. Zelenka mnohé zaujímavé otázky vymedzenia pojmov teórie medziliterárnosti (región, zóna, resp. zónový komplex a pod.) práve v stredo-*európskom literárnom prostredí. Prednáška Jána Gallika* punúkla konkrétne príklady vlastného národného obrazu u spisovateľov po roku 1938. Sústredil sa pritom na autorov katolíckej moderny, ktorým sa vo svojej výskumnej činnosti dlhodobo venuje. V tvorbe viacerých z nich bolo možné identifikovať mnohé národné a etnické prvky. Vzhľadom na (stredo)európske reálie

prvej polovice minulého storočia bol podstatný ich politický aspekt. Anna Zelenková v ďalšom príspevku predstavila obraz Slováka v českej literatúre 19. storočia – archetypom s mnohými kladnými a zápornými vlastnosťami bol najmä topos drotára. Stretávame sa s ním napríklad v diele J. K. Tyla a J. K. Chmelenského, ktoré, okrem iných, autorka štúdie detailne predstavila. Nasledujúca prednáška Tibora Žilku sa venovala otázke priestorovej symboliky v stredo-*európskych literatúrach. Na ich demonštráciu využil príklady topografických (často zároveň aj kultúrnych) symbolov, napr. agáty ako symbol južanstva v tvorbe L. Balleka, ale aj názvy vrchov či riek v dielach iných autorov. Niektoré konkrétne lokality môžu byť v danom národnom kontexte spojené aj s negatívnymi konotáciami, napr. Katyň, kým význam iných, napr. symbolika Kocúrkova, môže byť v inonárodnom prostredí celkom nejasná. Diskutujúci následne otvorili problematiku tzv. „dekonštrukčných“ symbolov, resp. symbolov nadobúdajúcich ďalší význam v novom (napr. dobovom, národnostnom či politickom) kontexte. Tento prednáškový blok uzavrela Hana Guzmická, ktorá sa v pripravovanej dizertačnej práci venuje otázke výskytu hun-garík u vybraných autorov slovenskej literatúry. Vo svojej prednáške priblížila problematiku exotizácie, naturalizácie a kreolizácie v slovenskej a maďarskej literatúre, konkrétne na príklade diela P. Rankova *Stalo sa prvého septembra (alebo inokedy).**

Druhý rokovací deň otvorila Žofia Bárcziová. Vo svojom príspevku načrtnla obraz Slovákov v medzivojnovom období, a to prostredníctvom tvorby publicistu Juraja Podhradského (Pod-hradszky György). V centre záujmu jej výskumu je rétorika a spôsob chápania Slovákov u tohto autora etnografických článkov a múzejníka,

ktorý časť svojho života prežil v Budapešti. Stereotypy v populárnej literatúre predstavil vo svojej imagologickej štúdií Krisztián Benyovszky, ktorý sa zameril na literárne stvárnenie Slovákov u spisovateľa Brama Stockera v jeho hororovom románe *Dracula*. Venoval sa nielen charakteristike spôsobu zobrazovania slovenských postáv, ale aj ich funkčnému potenciálu v danom prozaickom diele. Hlavnou témou záverečného príspevku od Gabriely Petres bolo zobrazenie Maďarov žijúcich na Slovensku v románe Kataríny Durica *Szlovákul szeretni* (Milovať po slovensky).

Pre tieto postavy románu sa pojmy vlasť, domov, rodisko, národ a materinský jazyk stávajú nejasné, čo je spôsobené vrstevnatosťou ich identity. V rámci vedeckej diskusie sa venovala pozornosť problematike národnej či národnostnej identity napríklad aj u autorov so zmiešaným pôvodom, fenoménu stredoeurópanstva a pod. Viaceré zmienené podnety, dúfame, prispievajú k rozšíreniu ďalších spoločných vedeckovýskumných aktivít, ktoré by pomohli priblížiť špecifickú literárnu podobu strednej Európy, ako aj k odkrytiu vzájomných literárnych vzťahov.

PhDr. Lenka Tkáč-Zabáková

Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr

Fakulta stredoeurópskych štúdií, Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre

Dražovská 4, 949 74 Nitra, Slovensko

lenka.tkaczabakova@ukf.sk